

K. ŠAKENIO „AUSZRA IR JOS GADYNĖ“

Jau 50 metų praėjo, bet dar neturime *Aušros* visapusiškos istorijos. Mums trūksta platesnio ir gilesnio užsimojimo. Trūksta ir specialaus laiko, nes rašo ligi šiol daugiausia tie, kurie raštams tegali skirti tik mažutes nuliekamas valandėles. Dėl to ir turime *Aušros* istorijai bent keletą vis dalinių nagrinėjimų. Gražios istorinės medžiagos buvo davęs *Varpas*, minėdamas 20 metų *Aušros* sukaktuves, padaręs paskum atskirą atspaudą; mažutę knygelytę, bendrinę apžvalgą apie Basanavičių ir *Aušrą*, parašė a.a. M. Gustaitis; apie *Aušros* poeziją išleido knygėlę J. Petruelis; A. Rimka ir Šalčius panagrinėjo *Aušros* ekonominius pagrindus; P. Klimaitis vėl duoda bendrinę, labiau kritišką apžvalgą žurnalistikos kursų leidiny *Lietuvių spaudoj*, neskaitant daugelio šiaip straipsnių.

Tarp tų specialių ar bendrinių leidinių atskira vieta tenka bene didžiausiai knygelei, dabar pasirodžiusiam K. Šakenio darbui. Joje vyrauja noras nušviesti *Aušros* laikų visuomeninį gyvenimą. Tai matyti jau iš paprasto, nuoseklaus suskirstymo: I. Prūsų lietuviai septintame ir aštuntame devyniolikto amžiaus dešimtmetyje, II. Didžioji Lietuva priešaušriniame periode. III. Šis tas iš *Aušros* istorijos. IV. *Aušros*

turinys ir jos siekiai (gal geriau — siekimai?). V. Mūsų kaimynų balsai, *Aušrai* pasirodžius.

Savo pratartryje autorius skaitytoją nuteikia dėl savo knygos skeptiškai: primena, kad tai seni straipsniai, spausdinti dar *Vilniaus žiniose*. Bet skepticizmas išsiblaško, paskaičius pačią knygėlę. Pamatai, kad joje autorius sutraukė žinias, šiaip išblaškytas leidiniuose, šiandien sunkiai prieinamuose; antra, jas išdėstė nuosekliai, lengvai, matyt, tuos senuosius straipsnius kiek pataisydamas ir suderindamas; trečia, mūsų žinomus istorijos faktus viena kita žinia gerokai praplėtė. Dar 1905 bestudentaudamas Petrapily — kaip pratartryje pasisako autorius — jis buvo gavęs iš Imperatoriškos viešosios bibliotekos skaityti *Aušros* komplektus ir kitas draudžiamas knygas, pasirinkti ištraukų apie lietuvius iš ano meto rusiškos, lenkiškos ir vokiškos spaudos. Čia ir randam daugiau kaip kitur tos dokumentinės medžiagos visuomeninei atmosferai pailiuoti.

Ryškiausias ir pilniausias yra skyrius apie M. Lietuvos lietuvių tautinį gyvenimą ir jos santykius su Prūsų vyriausybe. Mažiausiai ryškus — *Aušros* turinys ir jos siekiai. Tai dėl to, kad autoriaus kreipiama daugiau dėmesio, kaip minėta, į visuomenines sąlygas, kurias aiškindamas, laikosi griežto faktų registravimo metodo. Pvz., *Aušros* žlugimo priežasčių nurodomas Mikšo bankrotas ir kunigų paskesnis nuo *Aušros* atšalimas. Į tautos dvasinio gyvenimo pakitimą, į lietuvių istorijosofiją nesileidžiama.

Tekste įdėta keletas istorinių *Aušros* ar jos žmonių paveikslų. Tai ypačiai svarbu mokykloms, kuriose knygėlė bus daugiausia vartojama. Tik leidėjų duotas viršelis rimtai knygai yra netikęs: tegul jis ir simboliškai prasmingas, bet „cukerkinis“, dar aušriško sentimentalus skonio.

Inž. Šakenio knyga neužkerta kelio ir kitiems *Aušros* tyrinėti. Dar neįvertinta *Aušros* kalba ir stilius, filologija — ar-

archeologija. Bet tų faktinių istorinių žinių dar trūkstame apie žmones, kurie daugiau ar mažiau dirbo prie Aušros, nors J. Tumas ir daug jų prirankiojo. Nežinia net tikrai, kurią dieną Aušra pasirodė. Nežinia net, kas yra tikrasis Aušros sumanytojas. Čia dirva dar atvira. Ir autorius visai tiksliai padarė, pavadindamas vieną savo skyrelį tik „šis tas iš Aušros istorijos“.

Inž. K. Šakenis: *Auszra ir jos gadynė*. Penkių dešimtų metų Auszros sukaktuvėms paminėti. Dirvos leid., Kaunas—Marijampolė, 1933, 76 p. 2,50 lt.